

KATALIN ESCHER, IAROSLAV LEBEDYNSKY, *Le dossier Attila*, Actes Sud/Errance, 2007, 252 p.

Attila, rege al hunilor între anii 435–453, a fost un personaj care a fascinat și a atras atenția celor ce au scris istoria, încă din perioada vieții sale. De-a lungul timpului, mulți istorici și scriitori i-au dedicat numeroase volume celebrului suveran „barbar”, cunoscut în general și sub denumirea de „Biciul lui Dumnezeu”.

Autorii volumului s-au reliefat deja prin anumite lucrări, care au atras atenția specialiștilor. Katalin Escher, cercetătoare de origine maghiară, este doctor în arheologie și specialistă în Evul Mediu timpuriu. Ea a tradus din limba maghiară lucrarea lui István Bóna, *Les Huns. Le grand empire barbare d'Europe IVe-Ve siècles*, apărută la Editura Errance, în anul 2002. La aceeași editură, a publicat *Les Burgondes (Ve-Vie siècles après J.-C.)*, în 2006. Iaroslav Lebedynsky este specialist în domeniul populațiilor din stepele Eurasiei și din Caucaz, iar în prezent predă istoria Ucrainei la Institutul Național de Limbi și Civilizații Orientale din Paris. A publicat la Editura Errance *Armes et guerriers barbares au temps des Grandes Invasions* (2001), *Les Scythes* (2001), *Les Sarmates* (2002), *Les Cosaques* (2003), *Les Nomades* (2003, reeditată în 2007), *Les Cimmériens* (2004), *Les Saces* (2006), *Les Indo-Européens* (2006) și, în colaborare cu Vladimir Kouznetsov, *Les Alains* (2006).

Studiul de față nu este o istorie completă a hunilor, ci tratează doar un segment din cadrul acesteia, respectiv perioada domniei lui Attila, circumscrisă anilor 435–453. Scopul lucrării este acela de a contura o imagine cât mai complexă și mai apropiată de adevăr asupra suveranului „barbar”, în măsura în care permit izvoarele scrise, coroborate cu dovezile arheologice, menționând și miturile și legendele ce au apărut de-a lungul timpului și au fost transmise prin operele diversilor autori.

După o scurtă introducere (p. 7–9), se face o sumară trecere în revistă a istoriei hunilor înainte de preluarea puterii de către Attila (p. 17–24), de la apariția lor pe scena politică a Europei și Orientului Apropiat și până la moartea lui Ruga, survenită în anul 435, unchiul fraților Bleda și Attila, căruia aceștia din urmă i-au succedat la conducerea „imperiului” hunic.

Primul capitol al volumului (p. 25–37) evaluează sursele avute în vedere. În cadrul izvoarelor scrise, se disting mai multe categorii. Primele sunt cele contemporane regelui hun, dintre care se remarcă textul lui Priscus din Panion. Acesta a făcut parte dintr-o ambasadă trimisă din partea Imperiului Roman de Răsărit la Attila, în anul 448 sau 449, l-a cunoscut personal pe regele hun și a intrat în contact cu realitățile din cadrul regatului acestuia, lăsând o descriere foarte amănunțită a tuturor celor văzute. Datorită lui, ne putem apropia de Attila mai mult decât de oricare alt conducător „barbar” din secolul al V-lea. Din păcate, din opera sa ne-au parvenit doar anumite fragmente copiate în secolul al X-lea din porunca împăratului bizantin Constantin Porphyrogenetul. A doua categorie o reprezintă sursele din a doua jumătate a secolului al V-lea și din secolul al VI-lea, din rândul cărora se distinge *De origine actibusque Getarum* sau *Getica* lui Iordanes, textul său fiind probabil în cea mai mare parte preluat dintr-o lucrare a lui Cassiodor, om politic și cronicar la curtea regelui ostrogot Theodoric cel Mare.

Sursele medievale, atât cele din mediul cultural bizantin cât și cele din mediul latin, impun circumspecție, deoarece multe din întâmplările puse în legătură cu Attila și hunii sunt învăluite în legendă, fiind preluate din

tradițiile orale. Totuși, autorii lor au avut acces la anumite izvoare literare mai vechi, pierdute ulterior. Poetica medievală germană e reprezentată de numeroase *saga* nordice și de *Nibelungenlied* ce fac referiri la evenimente din secolele V–VI. În cronică latino-maghiară, hunii sunt considerați strămoșii ungarilor, iar regii Arpadieni urmași ai lui Attila, aceste argumente fiind folosite pentru a legitima autoritatea regilor Ungariei în epoca medievală. Identificarea ungarilor cu hunii nu a fost o creație a cronicarilor maghiari, aceasta apărând anterior în spațiul cultural occidental.

Materialele arheologice reprezintă, alături de izvoarele scrise, surse de prim rang pentru elucidarea anumitor probleme ignorate adesea de cronicari.

În al doilea capitol (p. 39–56) se face o prezentare consistentă asupra vieții lui Atilla, fiind prezentate datele cunoscute privind originea și tinerețea lui Attila, domnia comună împreună cu fratele său Bleda (435–444/445), moartea lui Bleda și preluare puterii de către Attila (444/445–453).

În următoarele patru capitole sunt analizate patru profiluri ale personajului: *omul*, cu numele, aspectul fizic, personalitatea, credințele și familia sa (p. 57–78); *suveranul*, înconjurat de anturaj, care stăpânește peste un vast „imperiu” (p. 79–104); *diplomatul*, ce întreține relații oficiale cu cele două jumătăți ale Imperiului Roman și cu celelalte puteri „barbare” (p. 105–128) și *generalul*, care, susținut de armatele consângenilor și ale vasalilor săi, în special cei germanici, a condus temerare campanii militare până sub zidurile Constantinopolului, în Răsărit, și nordul Galliei și al Italiei în Apus (p. 129–160).

Capitolul VII (p. 161–174) încearcă să decripteze circumstanțele morții lui Attila, survenită în anul 453, în noaptea nunții cu Ildico, și funeraliile sale, descrise în *Getica* lui Iordanes. În legătură cu decesul regelui hun au fost lansate două teorii, ambele susținute de izvoarele literare. Prima pretinde că acesta ar fi murit în somn, sufocat în propriul lui sânge, în urma unei hemoragii, iar a doua este teza asasinatului, relansată recent de M. A. Babcock, în lucrarea sa din anul 2005, *The Night Attila Died*.

Ultimul capitol, al VIII-lea (p. 175–198), tratează miturile apărute de-a lungul secolelor de cultura europeană, urmând anumite concluzii în care sunt reflectate diverse aspecte controversate asupra domniei lui Attila.

La anexe (p. 209–231) este redat în întregime fragmentul 8 al textului lui Priscus din Panion, izvor de prim rang pentru cunoașterea mediului hunic la jumătatea secolului al V-lea.

La acestea se adaugă un tabel cronologic (p. 233–235), ce enumeră evenimentele derulate între 362 și 630, bibliografia (p. 237–240) și indexul de nume (p. 241–249). Autorii nu au utilizat notele de subsol, doar informațiile citate din cronicile vechi fiind redată cu trimiteri. Volumul este prevăzut cu șase hărți (p. 10–15) și 46 de imagini inserate în text.

Lucrarea prezentată aduce o contribuție importantă în clarificarea multor probleme legate de biografia regelui Attila. Modul în care tema este abordată face textul accesibil atât cercetătorului cât și cititorului nefamiliarizat cu subiectul.

CORNEL BALLA